

Ljug med fakta

Eleverna ska skriva faktatexter som är falska. Texterna ska innehålla riktig fakta hämtad ur olika trovärdiga medier såsom faktaböcker, uppslagsverk och digitala uppslagsverk men eleven ska vinkla, ändra och twista till det. De kan skriva om en riktig person, företeelse, djur, politisk grupp eller liknande. De kan även fabulera ihop ett eget djur, väsen, sammanslutning av människor eller liknande. Texten måste alltid innehålla ett visst mått av fakta. Eleverna ska även skriva en kort text om hur hen har vinklat, ljugit och använt fakta.

Varje text ska ha minst två källor men gärna fler. Källorna ska vara källkritiskt granskade, trovärdiga och samlade i en korrekt källförteckning.

Exempel

- Skriv om en grupp människor som samlas kring ett gemensamt mål som är helt orimligt, tex att jorden är platt, champinjoner har känslor, hästar är frukt osv. Använd dig av samma retorik och argumentation som riktiga grupper som tror på alternativ fakta.
- Skriv om en idrottsstjärna. Använd riktig fakta om idrottsstjärnan. Vinkla, ljug och hitta på saker så att det ser äkta ut. Du kan även byta namn och sport på stjärnan.
- Skriv om ett påhittat land, kommun eller stad. Titta på kommuners och städers webbsidor för att få inspiration. Överdriv gärna delar medan andra delar verkar rimliga.
- Skriv om ett magiskt väsen eller ett monster. Använd riktig fakta om till exempel olika vilda djur för att få ditt väsen att verka verkligt. Skriv om ditt väsens bakgrund och historia. Vilken påverkan har ditt väsen haft på mänskligheten?
- Skriv reklamtexter som säljer något genom tydlig vinkling. Välj välkända saker så vinklingen är tydlig men ljug inte. Till exempel vinkla miljöfarliga flygresor till något som är bra för miljön.

Bonus

Rita en bild till texten.

Publicera texterna i en tidning, bok, blogg, på Bibblis eller Hearly.

Böcker att läsa för att få inspiration

Sant eller falskt av Andreas Palmaer

Mera sant eller falskt av Andreas Palmaer

Viktiga begrepp

Dessa begrepp är bra att eleverna får till sig under diskussionerna. Anpassa svårigheten efter elevgruppen men använd gärna begreppen då de är en del i MIK-progressionen. Använd gärna Powerpointpresentationen *Ljug med fakta* för att introducera eleverna till begreppen.

Fakta

Förenklat kan man säga att fakta är saker som är sant och har hänt på riktigt. Det stämmer dock inte alltid då olika teorier kan säga mot varandra men de är fortfarande båda fakta. All fakta ska vara förankrad i verkligheten, det ska finnas faktiska bevis för fakta. Ett exempel på faktiska bevis är påståendet att hästar har hovar. Du kan bevisa detta genom att titta på en häst och se att den har hovar. Vad som är sant kan även ändras över tid. Ett exempel på det är att man för 100år sedan trodde på häxor och onda andar. Numera vet man att onda andar inte finns men det är fortfarande ett faktum att folktron förr i tiden var att de fanns. Därför finns det fortfarande en kategori på bibliotekens faktaavdelning där en kan hitta böcker om tomtar, troll, spöken och annat övernaturligt.

Källa

En källa är ett media som bär information till dig, till exempel en bok, tidning, webbsida eller person. Allt som bär information är källor, oavsett om det som står i källan är sant eller falskt. Även dåliga källor är källor. I den här övningen är det viktigt att du är källkritisk när du väljer källor. Ställ dig frågan: är källan trovärdig?

Ljuga

Ljuga är att helt och hållet hitta på saker. Om en ska ljuga är det bra om det en säger åtminstone låter trovärdigt.

Vinkla

När man vinklar ska man inte ljuga. Den fakta man använder är helt rätt, men man väljer att lyfta upp de delar man vill ska synas och gömmer de man inte vill ska synas. Att vinkla är inte alltid dåligt, alla gör det då och då. Men det kan användas för mindre bra syften.

Avsändare

Den/det som ligger bakom ett budskap. Avsändare finns i både stort och smått, när en tidning skriver ett avslöjande reportage såväl som när ett rykte sprids inom en kompisgrupp. Det är alltid viktigt att fundera på vem som är avsändaren då det kan säga mycket om budskapet och syftet med spridningen. Avsändaren måste inte vara en enskild person utan kan vara grupp med personer, en myndighet, en förening, ett företag eller liknande.

Budskap

Är den information som sprids. Det är viktigt att fundera på vad avsändare egentligen vill med sin information och hur den vill att informationen ska påverka sina mottagare.

Syfte

Är den anledning till varför avsändaren sprider information och den effekt avsändaren vill få med att sprida det. Det är viktigt att fundera på vad avsändare egentligen vill med sin information och hur den vill att informationen ska påverka sina mottagare.

Ytterligare övningar

Låt eleverna skapa löpsedlar till sina texter med hjälp av appen Headlines.

Låt eleverna hitta avsändare och budskap i sin omgivning. Diskutera vilka syften avsändarna har och vilken effekt de eftersöker med sitt budskap.

Läs aktuella nyheter och flöden i jakt på vinklade budskap. På vilket sätt är de vinklade? Är det negativt att de är vinklade? Vilken effekt får vinklingen? Du kan förbereda med tydligt vinklade eller lögnaktiga länkar.